

Oponentský posudek disertační práce **PhDr. Vojtěcha Kyncla**

Nacistický teror druhého stanného práva v pramenech poválečné justice
Zločiny 20. pluku pořádkové policie Böhmen po atentátu na Reinharda Heydricha
Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 372 s. včetně příloh

Disertační práce Vojtěcha Kyncla přináší nové impulsy do stojatých vod metodologie české historiografie. Autor inspirován jednak studijním pobytem v zahraničí a jednak konkrétní publikací Christophera Browninga *Obyčejní muži*, vydanou česky v roce 2002, všestranně analyzuje zločiny spáchané nacistickým okupačním aparátem za druhého stanného práva po atentátu na R. Heydricha na českém obyvatelstvu Protektorátu Čechy a Morava. Hned v prvních podkapitolách analyzuje dosavadní směry a výsledky výzkumu české historiografie dané problematiky a porovnává je s přístupem německých a angloamerických historiků, v jejichž řadách zevrubně charakterizuje dvě různá křídla – intencionalisty a strukturalisty. Pro V. Kyncla se stala metodologickým východiskem interdisciplinarity historie, sociální psychologie a právní nauky. Značně náročný přístup mu však umožnil, aby doplnil torzovitý a neúplný charakter archivních pramenů bližším poznáním obecných principů lidského chování, a mohl tak načrtnout a zhodnotit v širším kontextu „výzkum pachatelů“. A tady snad jen na okraj. Právě šestá kapitola nazvaná *Psychohistorie* je přes zajímavý obsah a hledání paralel poněkud neorganická. Podle mého názoru by patřila spíše na začátek textu, kde by vytvářela teoretický „odpich“ celé práce.

Heuristickou základnu Kynclovy práce tvoří široký vějíř pramenů ke zkoumané problematice. Na jedné straně pracoval s dokumenty nacistické okupační provenience a materiály československých Mimořádných lidových soudů a Krajských soudů z prvních poválečných let, na straně druhé s tisíci, ba desetitisíci stran výslechových protokolů, které se staly součástí protokolů vyšetřovacích, vznikajících od roku 1959 v rámci činnosti Ústřední úřadovny zemských soudních správ v Ludwigsburgu u Stuttgartu. Stranou jeho pozornosti nezůstaly ani dokumenty Československé komise pro stíhání nacistických válečných zločinců (v této souvislosti je třeba připomenout autorovo pozitivní hodnocení činnosti JUDr. Č. Klapala), ani výsledky vyšetřování zločinů druhého stanného práva v tehdejší NDR. Na podkladě usilovného a soustředěného výzkumu obsažné ale zejména obsáhlé matérie se autorovi podařilo analyzovat motivy i důvody jednání a chování nacistické okupační správy a v prvé řadě příslušníků gestapa, SD, pořádkové policie v období druhého stanného práva. Dospěl k jednomu z mnoha závažných závěrů: „Atentát na Reinharda Heydricha a s ním spojené vyhlášení druhého stanného práva přineslo možnost poprvé do přímých represí na území Protektorátu Čechy a Morava zapojit ochrannou policii. Došlo tak k zásadní změně, kdy se policejní orgán zajišťující především prevenci kriminálního i kriminalizovaného jednání stal represivním orgánem vykonávajícím exekuce. Ze 7000 mužů se poprav na různých pozicích (popravčí, pracovní či oddělovací četa) účastnilo 1500, tedy plných 22%. Výrazně vyšší musel být počet těch, kteří se policejních vražd účastnili jako přihlížející.“ (s. 47)

Sympatickým rysem autora je také fakt, že si uvědomil svá omezení při rozboru a hodnocení pravdivosti překládaných údajů. K tomu napsal, že udělal maximum, aby oddělil nedůvěryhodné od „pravdivých“ výpovědí. Řekl bych, že se mu tento předpoklad podařilo splnit.

Celá práce je rozdělena do dvou celků, jež se někdy prolínají a ponejvíce na sebe navazují a doplňují se. První tvoří kapitoly Atentát a Exekuce, druhou pak stíhání zločinců z období druhého stanného práva v poválečných letech v různých zemích (Československo, západní a východní Německo). Poslední kapitola se zabývá současnou platností rozsudků Lidového soudu, mimořádných a stanných soudů v SRN. V celém textu je patrné, jak zasvěceně autor nahlíží do mechanismu tvorby zločinu. Je třeba také pozitivně ocenit jeho úsilí zobecňovat získané poznatky a precizně je formulovat.

S některými Kynclovými závěry, jež se týkají širší charakteristiky dobové situace, by ovšem bylo vhodné polemizovat. Kupř. na s. 248 a 249 píše, že vyhlášení výjimečného stavu nebylo nutné ani v roce 1941 ani v roce 1942, většina vedoucích garnitur odboje byla pozatýkána a útoku na Heydricha napomáhali lidé propojení „daleko více na základě rodinných vazeb a přátelství, než na základě organizovaného vzdoru“. Lze však akceptovat závěr o tom, že Heydrich prolomil stanným právem dosavadní policejní a justiční zábrany mezi individualizovanou činností gestapa a „centrálně řízeným výstražným systémem exekucí“. Z toho pak dovozuje, jak a nakolik taktika příkazového soudnictví (stanné soudy), skládající se z formy kolektivní vraždy a individuální milosti, umožnila nestíhat po válce čelné představitele „vražedného systému“.

Na závěr bych připojil ještě několik poznámek či připomínek. V části, v níž autor sleduje vznik a vývoj stanného práva, by nepochybně byla vhodná zmínka o zatčení a odsouzení premiéra protektorátní vlády gen. Eliáše. Na s. 82 se píše o národnostním složení Oberlandráťů (Praha, Brno, Pardubice, Ostrava), v nichž existovalo „poměrně silné zastoupení sudetoněmeckého obyvatelstva až kolem 10-20%“..., jakou část tvořili v těchto městech Němci z Říše? A ještě drobnosti, které zřejmě vznikly přehlédnutím či nedopatřením. Např. pozn. č. 525 a 573 jsou totožné; nelze psát o okupaci Česko-Slovenska-např. s 37 i jinde; název Protektorát Čechy a Morava a obecně protektorát; budou se účastnit x zúčastní se; s. 246: nástup H. do postu **zastupujícího** (chybí) říšského protektora.

Závěr: Práce PhDr. Vojtěcha Kyncla splňuje požadavky kladené na doktorskou disertaci, doporučuji ji k obhajobě a navrhuji, aby mu byl udělen po úspěšné obhajobě titul PhD. podle příslušného zákona.

V Praze dne 14. června 2011

PhDr. Jan Gebhart, DSc.